

เครือข่ายภาคธุรกิจ รัฐและชุมชนในการพัฒนานวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อ
ส่งเสริมสร้างอาชีพและรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกร
ผู้ผลิตกาแฟคุณภาพเชิงพื้นที่ในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

The collaboration network among the business sector, government,
and community in developing a circular economy innovation to
promote career opportunities and income generation for the
community enterprise of local quality coffee producer farmers
in Mae Chai District, Phayao Province

[Received: September 15, 2025; Revised: October 8, 2025; Accepted: October 10, 2025]

บัญชา พุฒินากุล

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

Bancha Bhutwanakul

School of Political and Social Sciences,
University of Phayao

อติตยา ดวงอำไพ

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

Atittaya Duangamphai

School of Political and Social Sciences,
University of Phayao

สุธินี ชุตินากุลทวี

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

Suthinee Chutimakulthawee

School of Political and Social Sciences,
University of Phayao

รักเกียรติ อินทับทัน

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

Rakkiat Intabtan

School of Political and Social Sciences,
University of Phayao

วรรณภา ทองแดง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

Wannapa Thongdeang

Assistant Professor,

School of Political and Social Sciences,

University of Phayao

พรโอบอุ้ม วงศ์วิลาศ

คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา

Pornaopaum Wongwilat

School of Political and Social Sciences,

University of Phayao

CORRESPONDING AUTHOR

Bancha Bhutwanakul, School of Political and Social Sciences, University of Phayao,

Thailand. E-mail: bchkul@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาคธุรกิจ (โรงคั่วกาแฟ) ภาครัฐ และภาคชุมชน (เกษตรกรรุ่นใหม่) ในการส่งเสริมรายได้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพในพื้นที่สูง จังหวัดพะเยา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 50 คน พร้อมทั้งตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีสามเส้าจากนั้นนำข้อมูลมาสังเคราะห์ ตีความ วิเคราะห์ และพรรณนาโวหาร ผลการศึกษาพบว่า เครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชน เกิดเป็นห่วงโซ่การผลิตที่ส่งผลให้เกิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยในระยะต้นน้ำ เกษตรกรรุ่นใหม่ได้รับการส่งเสริมให้พัฒนานวัตกรรมการปลูกและการแปรรูป เพื่อสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ชื่อ "กาแฟคุณภาพของพะเยา" ระยะกลางน้ำ โรงคั่วกาแฟทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรับซื้อ แปรรูปเพิ่มมูลค่า และพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างครบวงจร ระยะปลายน้ำ หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนองค์ความรู้ กำกับมาตรฐาน และอำนวยความสะดวกครบวงจรรูปแบบความร่วมมือนี้ไม่เพียงแต่สร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงแก่ชุมชนเท่านั้น อีกทั้งช่วยยกระดับคุณภาพกาแฟท้องถิ่น สร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนที่เข้มแข็ง และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: เศรษฐกิจหมุนเวียนจังหวัดพะเยา; การจัดการนวัตกรรมเครือข่าย; เกษตรกรรุ่นใหม่; การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This study examines the process of building an innovative circular economy network among the business sector (coffee roasting factories), the government, and the community (young farmers) to promote income generation for community enterprises of quality coffee producers in the highland areas of Phayao Province. A qualitative research approach was employed, involving in-depth interviews and focus group discussions with 50 stakeholders, along with data triangulation for validation. The collected data were then interpreted, analyzed, and eloquently described. The findings reveal that the collaborative network between business organizations, the government, and the community forms a production chain that fosters a high-quality and sustainable circular economy system. In the upstream stage, young farmers are encouraged to develop innovative cultivation and processing techniques to create a distinctive identity known as "Phayao Quality Coffee." At the midstream stage, coffee roasting factories serve as central hubs for purchasing, value-added processing, and comprehensive product development. In the downstream stage, government agencies provide knowledge support, regulate standards, and facilitate integrated services. This collaborative model not only creates stable occupations and incomes for the community but also elevates the quality of local coffee, strengthens the circular economy, and aligns with the Sustainable Development Goals (SDGs)

Keywords: Phayao Circular Economy; Network Innovation Management; New-Generation Farmers; Sustainable Development

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 โลกเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลาย ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งล้วนมีความเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น ในขณะเดียวกันการพัฒนาในยุคปัจจุบันจึงไม่สามารถดำเนินไปโดยแยกส่วนได้อีกต่อไป หากแต่ต้องอาศัยแนวทางแบบบูรณาการที่คำนึงถึงผลกระทบในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการบริโภคและการผลิตที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของประชาชน การส่งเสริมคุณค่าอาหาร ศิลปะ และรสนิยมการบริโภค จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมสู่ความยั่งยืน (UNESCO, 2022) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาในอดีตที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ได้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรเกินขีดจำกัด การปล่อยของเสียสู่ธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ปรากฏการณ์เหล่านี้นำไปสู่การตระหนักรู้ในระดับโลกถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้เสนอกรอบแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ผ่านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย เพื่อเป็นแนวทางให้ประเทศสมาชิกดำเนินการพัฒนาอย่างสมดุลและรับผิดชอบต่อโลกใบนี้ (United Nations, 2015)

สำหรับการพัฒนามตามแนวทางขององค์การสหประชาชาติแล้ว หนึ่งในเป้าหมายสำคัญของ SDGs คือ การส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงและยั่งยืน (SDG 8) ซึ่งเน้นการสร้างงานที่มีคุณค่า การส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อย และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา แนวทางนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว ในขณะที่ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการส่งเสริมพัฒนาในภาคการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่ แม้ว่าเศรษฐกิจจะดับมลายโดยภาพรวมจะมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ประชาชนในระดับฐานรากยังคงเผชิญกับความไม่มั่นคงทางรายได้ การเข้าถึงทรัพยากรที่จำกัด การขาดโอกาสในการพัฒนาอย่างเท่าเทียม การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับการผลักดันอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การลดของเสีย รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านนวัตกรรมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการออกแบบระบบการผลิตกับการบริโภคให้สามารถนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการสูญเสีย และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้ได้รับความสนใจอย่างมากในระดับโลก โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศยุโรปที่ได้กำหนดนโยบายเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นวาระแห่งชาติ และมีการลงทุนในนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (Ellen MacArthur Foundation, 2021)

ในบริบทของประเทศไทย การส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนยังอยู่ในระยะเริ่มต้น โดยมีการดำเนินงานในลักษณะโครงการนำร่องในหลายพื้นที่ ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ความพยายามดังกล่าวจังหวัดพะเยาก็เป็นหนึ่งในจุดหมายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในการดำเนินกลยุทธ์ที่มีความโดดเด่นของงานด้านนี้ ซึ่งองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ภายในจังหวัด กำลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนผ่านอุตสาหกรรมกาแฟหรือวิสาหกิจชุมชนฯ ที่มีความเข้มแข็งและมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว สำหรับจังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศเหมาะสมต่อการปลูกกาแฟคุณภาพสูง โดยเฉพาะในพื้นที่สูงที่มีอุณหภูมิเย็นมีความชื้นเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของต้นกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า ประกอบกับความตื่นตัวของเกษตรกรในพื้นที่ที่มีความสนใจในการพัฒนาระบบและกระบวนการผลิตอย่างมีเอกลักษณ์ที่ยั่งยืน โรงคั่วกาแฟพะเยา (Phayao Roaster) จึงได้ริเริ่มโครงการพัฒนากาแฟคุณภาพ (เป็นพิเศษ) ในพื้นที่อำเภอแม่ใจ ชุมชนบ้านปางปูเลาะ ผาแดงและป่าเมี่ยงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2567 โดยเน้นการสร้างอัตลักษณ์ของกาแฟผ่านกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ ตั้งแต่การส่งเสริมพัฒนาการปลูก แปรรูป ไปจนถึงการตลาดจำหน่าย พร้อมส่งเสริมเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีบทบาทในห่วงโซการผลิตอย่างครบวงจร (Phayao Roaster, 2024: สัมภาษณ์) การดำเนินงานของโรงคั่วกาแฟในพะเยาดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการส่งเสริมผลิตภัณฑ์กาแฟให้มีคุณภาพและอัตลักษณ์เฉพาะเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการสร้างงานที่ให้กับหลานเกษตรกรหันกลับมาสนใจอาชีพเกษตรโดยใช้แนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียนเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งในด้านการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การลดของเสียจากกระบวนการผลิต และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิตในท้องถิ่น

ข้อมูลจากสมาคมกาแฟพิเศษไทย ระบุว่า การบริโภคกาแฟในประเทศไทยมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีมูลค่าตลาดรวมกว่า 100,000 ล้านบาทต่อปี หรือเฉลี่ยประมาณ 6.16–8.22 ล้านบาทต่อวันทั่วประเทศ (ประชาชาติธุรกิจ, 2567) ในทำนองเดียวกันตลาดกาแฟโลก ปี 2568 อยู่ที่ 138,370 ล้านดอลลาร์สหรัฐและคาดว่าจะในปี 2573 อยู่ที่ 174,250 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สำหรับตลาดกาแฟคุณภาพ (specialty coffee) ปี 2567 อยู่ที่ 101,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คาดว่าในปี 2573 เพิ่มขึ้น 183,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2525) ซึ่งสะท้อนถึงโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนผ่านผลิตภัณฑ์กาแฟ การแปรรูปกาแฟที่หลากหลายในระดับประเทศและจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมระหว่างภาคธุรกิจ ภาครัฐ และชุมชน เพื่อส่งเสริมอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดพะเยา พร้อมยกระดับผลิตภัณฑ์กาแฟให้มีคุณภาพและอัตลักษณ์เฉพาะ แม้จะเป็นพื้นที่เล็ก ๆ ของภาคเหนือ แต่ก็เป็นที่ศักยภาพของจังหวัดในการส่งเสริมและพัฒนา สอดรับกับเป้าหมาย SDGs ข้อ 8 ว่าด้วยการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนและทั่วถึง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง ยืดหยุ่น และยั่งยืนเชิงพื้นที่ในจังหวัดพะเยาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาครัฐกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชน ในการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพชุมชนพื้นที่สูง จังหวัดพะเยา

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเครือข่าย (Interorganizational Network Theory)

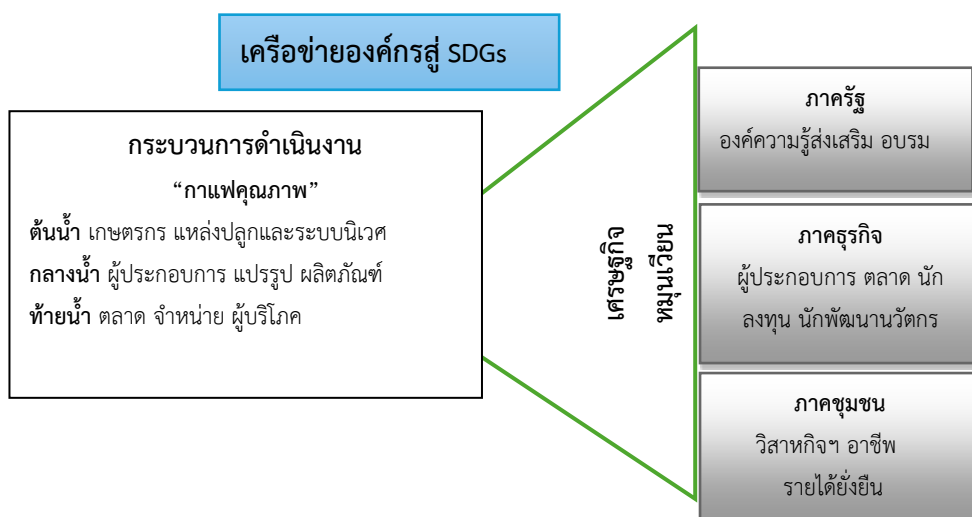
แนวคิดองค์กรเครือข่ายและความสัมพันธ์มีความสำคัญมากในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะการทำงาน และการแก้ปัญหาสาธารณะ แนวคิดดังกล่าวในฐานะรูปแบบการจัดความสัมพันธ์ที่ยืดหยุ่นและมีประสิทธิภาพ โดย Powell นักทฤษฎีองค์กร ให้ความเห็นว่าเครือข่ายเป็นรูปแบบความร่วมมือที่อาศัยความไว้วางใจ (Trust) และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน (Reciprocity) ซึ่งจำเป็นต่อการสร้างนวัตกรรม (Powell, 1990) ในขณะที่ Granovetter มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเครือข่าย จะประกอบด้วยโครงสร้าง เครือข่ายที่มีตัวแสดง (Actors) และความสัมพันธ์ (Ties) ที่เชื่อมโยงระหว่างกัน (Granovetter, 1973) พร้อม กับนี้ ศักดา ขจรบุญ (2023) มองว่าการเกิดองค์กรเครือข่ายและความสัมพันธ์ที่จะทำงานร่วมกันจะต้องมีการ ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ จัดทำบันทึกข้อตกลงเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการ ซึ่งยืนยันได้ ว่าความสำเร็จและล้มเหลวขององค์กรเครือข่ายต่าง ๆ เป็นความสัมพันธ์ของความสมาชิกในสังคม (Provan, & Kenis, 2008) ทั้งนี้จึงอาจขึ้นอยู่กับรูปแบบที่เรียกว่า System and open system หรือองค์กรที่พร้อม เปิดรับการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมใหม่ๆ มีผลต่อผลิตภาพและสอดคล้องกับทักษะข้างต้น (Molnar, 1976 Chamruspath, 1987 บัญชา พุฒินากุลและวิยุทธ์ จำรัสพันธุ์, 2561:31-56) จากแนวคิดจะเห็นได้ว่า ภาครัฐกิจ ภาครัฐและภาคชุมชน เป็นภาคส่วนของเครือข่ายความสัมพันธ์ดังกล่าวในการมีส่วนร่วมสร้าง นวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียน เข้าถึงเทคโนโลยี ตลาด และข้อมูลข่าวสาร ลดความเสี่ยงและ สามารถเพิ่ม อำนาจการต่อรอง (Wieland, 2021) ในห่วงโซ่อุปทาน อันเป็นประเด็นสำคัญในการทบทวนแนวคิดนี้เพื่อ ศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาครัฐกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชนใน การส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพชุมชนพื้นที่สูง จังหวัดพะเยาและ พื้นที่อื่น ๆ ต่อไปอีกด้วย

2. แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ยั่งยืน (Sustainable Circular Economy)

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เป็นกระบวนการที่ท้าทายต่อระบบเศรษฐกิจแบบ เส้นตรง (Linear Economy) ซึ่งตั้งอยู่บนฐานคิด "ผลิต-ใช้-ทิ้ง" ที่ก่อให้เกิดของเสียและผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมมหาศาล Ellen MacArthur Foundation ได้ให้คำนิยามเศรษฐกิจหมุนเวียน ว่าเป็น ระบบที่

ออกแบบมาเพื่อ ขจัดของเสียและมลพิษ หมุนเวียนผลิตภัณฑ์กับวัสดุให้มีคุณค่าสูงสุดและฟื้นฟูธรรมชาติ (Ellen MacArthur Foundation, 2021) สอดคล้องโดยตรงกับโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ของประเทศไทย ซึ่งมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า การหมุนเวียนวัสดุ และการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567) สำหรับงานชิ้นนี้จะสะท้อนด้านการส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าวเชิงเศรษฐกิจที่สนับสนุนการเข้าถึงเศรษฐกิจหมุนเวียนในพื้นที่จังหวัดพะเยา เพื่อออกแบบเพื่อความยั่งยืน (Design for Sustainability) ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและท้ายน้ำของภาคส่วนทั้งภาครัฐ ธุรกิจ และชุมชนต่างดำเนินกระบวนการของกาแพนแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่บูรณาการมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกัน การนำแนวคิดนี้มีวิเคราะห้โครงการกาแพพะเยา จะทำให้เห็นภาพว่านวัตกรรมที่เกิดขึ้นไม่ได้สร้างเพียงมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ยังช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างความมั่นคงทางอาชีพให้แก่เกษตรกร ซึ่งตอบโจทย์เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้อย่างแท้จริง เท่านั้น ยังไม่พอยังจะเห็นการทำงานประสานระหว่างองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งร่วมมือและแข่งขันอย่างท้าทาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการสำรวจข้อมูลพื้นฐานใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) และสนทนากลุ่ม จำนวน 50 คน เกณฑ์ในการคัดเลือกเป็นบุคคลที่ทำงานเชิงพื้นที่ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนากาแพของแต่ละองค์กรเครือข่าย เช่น ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่

ขององค์กรภาคธุรกิจ 10 คน ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์กรภาครัฐ 10 คน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ในชุมชน 30 คน

การทดสอบความตรง (Validity) และเที่ยงตรง (Reliability) ของข้อมูลเชิงคุณภาพในกลุ่มเป้าหมาย (ตัวอย่าง) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) จากแหล่งข้อมูลกลุ่มเป้าหมายที่เก็บในพื้นที่ ตรวจสอบความถูกต้องหลาย ๆ ครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งของการเก็บข้อมูล มีการสอบถามข้อมูลด้วยการถามคำถามเดิมในเวลาที่แตกต่าง แต่เปลี่ยนเป็นการถามหรือการปรับคำถามใหม่ในการสัมภาษณ์อาสาสมัคร การหาสมมติเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงทัศนะให้มากที่สุด การตรวจสอบข้อมูลย้อนกลับระหว่างผู้บริหารกับเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติในองค์กร การบันทึกจากภาคสนามแบบวันต่อวัน เพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูลจนเกิดการอึดอัด รวมทั้งการให้ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา จนเกิดความเที่ยงตรงของข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช, 2545)

2. ขอบเขตการวิจัย

ด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ผ่านการรับรองการประเมินจากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ HREC-UP-HSS 2.2/209/68 ศึกษาประเด็นการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาคธุรกิจ (โรงคั่วกาแฟ) ภาครัฐ และภาคชุมชน (เกษตรกรรุ่นใหม่) ในการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพชุมชนพื้นที่สูง จังหวัดพะเยา ใน 3 ระยะ ๆ ต้นน้ำ เกษตรกรได้รับการส่งเสริมให้พัฒนานวัตกรรมปลูกและแปรรูปเพื่อสร้างอัตลักษณ์แบบใหม่ "กาแฟคุณภาพพะเยา" กลางน้ำ โรงคั่วกาแฟทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรับซื้อ แปรรูปเพิ่มมูลค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างครบวงจร และระยะปลายน้ำ หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนองค์ความรู้ กำกับมาตรฐาน และอำนวยความสะดวก ส่งเสริมคุณภาพอย่างครบวงจร

ด้านกลุ่มเป้าหมาย มุ่งศึกษาถึงองค์กรภาครัฐที่มีหน้าที่ในการดำเนินการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพชุมชนพื้นที่สูง จังหวัดพะเยา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 50 คนที่เกี่ยวข้องผู้บริหารองค์กร ในหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาครัฐและชุมชน เช่น โรงคั่วกาแฟในพะเยา สำนักงานเกษตรจังหวัด สหกรณ์เกษตรฯ กรมวิชาการเกษตร วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพ เป็นต้น

ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำมาตีความเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชน ในการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพชุมชนพื้นที่สูง จังหวัดพะเยา นำมาสังเคราะห์ ตีความ วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคชุมชน ในการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพชุมชนพื้นที่สูงอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ตั้งแต่กระบวนการผลิต แปรรูปและจำหน่ายของผลิตภัณฑ์กาแฟคุณภาพในจังหวัดพะเยาอย่างครบวงจรและยั่งยืนใน 3 ระยะของห่วงโซ่คุณค่าและบริการ ดังนี้

1. ระยะต้นน้ำ ชุมชนหมู่บ้านปางปูเลาะ ผาแดง และปางเมียงเป็นชุมชนพื้นที่ที่มีภูมิศาสตร์ที่ตั้งสูงจากระดับน้ำทะเล 800 เมตร จึงเหมาะกับการทำเกษตรกรรมพื้นที่สูงในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ดำเนินชีวิตเพื่อยังชีพสุ่อชีพปลูกไร่ เช่น ลิ้นจี่ กาแฟ และอโวคาโด โดยเฉพาะกาแฟสายพันธุ์อาราบิก้า วิธีในอดีตต้องเผชิญกับยาเสพติดและได้รับการส่งเสริมจากโครงการไทยอเวย์และอื่น ๆ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่อย่างไรก็ยังไม่อาจสร้างความมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืน เนื่องจากระบบเกษตรต้องพึ่งพาธรรมชาติและพืชผลผลิตทางเกษตรพึ่งพาพ่อค้าทุนภายนอก ตลาดผูกขาดและไม่เสถียรภาพ ผลิตผลยังขาดคุณภาพมาเป็นเวลานาน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชุมชนคือการเปลี่ยนสถานะของเกษตรกรจากผู้ผลิตวัตถุดิบที่มีอำนาจต่อรองต่ำและจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง กาแฟมิได้จัดการเชิงคุณภาพของกระบวนการคัดสรร และพัฒนาคุณภาพที่ดีสู่ผู้สร้างนวัตกรรมและมูลค่าซึ่งเกิดขึ้นจากเครือข่ายความร่วมมือของภาคส่วนที่มีบทบาทและหน้าที่ในการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรและเศรษฐกิจพื้นที่พะเยา

บทบาทภาครัฐ โดยมีสำนักงานเกษตรจังหวัด กรมวิชาการเกษตร สถาบันวิจัยและพัฒนาที่พื้นที่สูงและมหาวิทยาลัย ให้การสนับสนุนเชิงรุกด้านวิชาการตั้งแต่ 1) อบรมให้ความรู้การจัดการดินและพันธุ์ ส่งเสริมการวิเคราะห์ดินและคัดเลือกพันธุ์อาราบิก้าที่เหมาะสมกับพื้นที่ 2) ระบบนิเวศและการจัดการสวน ผลักดันการปลูกกาแฟได้ร่มไม้แบบผสมผสาน ร่วมกับลิ้นจี่หรือไม้ป่า เพื่อรักษาความชุ่มชื้นและชะลอการสุกของผลเชอร์รี่อันส่งผลต่อรสชาติที่ซับซ้อนของกาแฟคุณภาพ 3) การควบคุมคุณภาพเบื้องต้น การอบรมเทคนิค “การเก็บเกี่ยวแบบเลือกเก็บ” (Selective Harvesting) เพื่อคัดเฉพาะผลเชอร์รี่ที่สุกเต็มที่เท่านั้น

บทบาทภาคธุรกิจ (โรงคั่วกาแฟพะเยา) ดำเนินบทบาทที่เป็นพันธมิตรที่ครบวงจรมากกว่าเพียงผู้ซื้อเท่านั้น ทว่าเริ่มดำเนินการเชิงระบบ ส่งเสริม พัฒนาความรู้ และนวัตกรรมการแปรรูปตั้งแต่ระดับฟาร์มร่วมกับองค์กรเครือข่ายฯ ดังกล่าวสนับสนุนให้เกษตรกรในชุมชนบ้านปางปูเลาะ ผาแดง และป่าเมียง อันเป็นบทบาทของชุมชนพึ่งตนเอง (ในการจัดวางตำแหน่งของตัวเองเพื่อเศรษฐกิจ รายได้และอาชีพ) รวมกลุ่มกันเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟเชิงคุณภาพจากการปลูกทั่วไปสู่กระบวนการผลิตกาแฟเชิงคุณภาพอย่างน้อย 3 กระบวนการ (Coffee Process) ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะทำการทดลองแปรรูปกาแฟด้วยวิธีใหม่ ๆ ที่มีการพัฒนากระบวนการเป็นการเฉพาะ เช่น การผลิตแบบ Honey Process (เน้นความหวาน) ของเกษตรกรท่านหนึ่ง การแปรรูป Natural Process (เน้นกลิ่นผลไม้) และ Anaerobic Fermentation ที่มีการสร้างรสชาติซับซ้อนแบบขั้นสูง อันสะท้อนคุณภาพและความนิยม การสร้างแรงจูงใจและมูลค่าเพิ่ม การแปรรูป

เหล่านี้ทำให้เกษตรกรสามารถผลิต “ไมโครล็อต” (Microlot) กาแฟล็อตพิเศษที่มีรสชาติเฉพาะตัวและบอกเล่าเรื่องราวของผู้ปลูกและชุมชน สามารถขายในราคาที่สูงกว่าตลาดทั่วไปหลายเท่า สร้างรายได้ที่มั่นคงและความภาคภูมิใจ อีกทั้งยกระดับคุณภาพกาแฟเชิงอัตลักษณ์ในจังหวัดพะเยา

2. ระยะกลางน้ำ การเป็นศูนย์กลางแห่งการแปรรูปและสร้างมูลค่า โดยระยะนี้มีโรงคั่วกาแฟเป็นแกนหลัก ทำงานร่วมกับสหกรณ์การเกษตรเมืองฯ และบริษัทในเครือชายาฯ ในการสร้างระบบนิเวทางธุรกิจที่เกื้อกูลกันที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบใหม่ซึ่งธุรกิจส่วนใหญ่จะเน้นผลผลิตคัดสรรคุณภาพ แต่กระบวนการนี้จึงใช้โมเดลพันธมิตรทางธุรกิจ (Business Partnership) แทนการค้าขายแบบเดิม โดยพัฒนาและรับซื้อโดยตรงกับราคาที่เป็นธรรม มีข้อตกลงล่วงหน้าและกำหนดราคาตามคุณภาพ (Quality-based Pricing) ซึ่งราคาสูงและมั่นคงกว่าการขายให้พ่อค้าคนกลาง ขณะเดียวกันโรงคั่วฯ ยังไม่ได้ปิดกั้นเกษตรกรในการเลือกขายหากมีราคาที่ดีกว่า ระบบดังกล่าวเกษตรกรฯ หรือกลุ่มวิสาหกิจฯ พึงพอใจในการพัฒนาคุณภาพคุณภาพดังกล่าวอย่างมั่นคงและเข้มแข็ง เนื่องจากผลสะท้อนในวงจรข้อมูลป้อนกลับ (Feedback Loop) หรือการนำผลการประเมินรสชาติ (Cupping) จากนักคั่ว สื่อสารกลับไปให้เกษตรกรทราบจุดแข็ง-จุดปรับปรุง เพื่อพัฒนาคุณภาพในฤดูถัดไปอย่างตรงจุดที่โรงคั่วกาแฟและเครือชายาฯ ได้มีการจัดกิจกรรมในชุมชนขึ้นทุก ๆ ปี ของกระบวนการแปรรูปและสร้างแบรนด์โดยโรงคั่วกาแฟ และแบรนด์ของชุมชน “กาแฟแม่ใจ” ในการคั่วเชิงอัตลักษณ์ (Artisanal Roasting) ผลิตกาแฟของชุมชนในการออกแบบโปรไฟล์การคั่วที่เหมาะสมกับรสชาติดั้งเดิมของกาแฟจากแหล่งปลูก ขณะเดียวกันผู้ปลูกแต่ละคนก็นำกระบวนการเชิงนวัตกรรมจากในระยะต้นน้ำดังกล่าว เพื่อตั้งเอกลักษณ์ (Terroir) กาแฟออกมาให้ได้มากที่สุด ตลอดจนโรงคั่วกาแฟฯ ส่งเสริมอัตลักษณ์และออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เน้นความเป็นท้องถิ่น ใช้ชื่อ “กาแฟแม่ใจ” ระบุข้อมูล traceability ของผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน เช่น ชื่อเกษตรกร แหล่งปลูก กระบวนการแปรรูป เพื่อสื่อสารเรื่องราวและสร้างความน่าเชื่อถือ

3. ระยะปลายน้ำ นอกจากโรงคั่วกาแฟฯ และเครือชายาฯ ดังกล่าวในการส่งเสริมกระบวนการพัฒนานวัตกรรมเชิงกระบวนการแล้ว การสร้างแบรนด์และวงจรเศรษฐกิจหมุนเวียนในจังหวัดพะเยา จนสามารถจำหน่ายได้อย่างแพร่หลาย เป็นระยะของการมุ่งสร้างประสบการณ์และคุณค่าให้ผู้บริโภค พร้อมทั้งนำรายได้กลับไปลงทุนในระบบต่อทั้งแบรนด์ “กาแฟคุณภาพพะเยา” ของโรงคั่วกาแฟพะเยาหรือกาแฟแม่ใจเอง จึงมีผลผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ภายในกระบวนการกาแฟหรือระดับการคั่ว เช่น ระบบการคั่วอ่อน กลางและคั่วเข้ม เพื่อสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นและหลากหลาย สำหรับการพัฒนากาแฟแม่ใจ “กาแฟคุณภาพพะเยา” เป็นการวางตำแหน่งสินค้าให้เป็นมากกว่ากาแฟทั่วไป แต่เป็นกาแฟผลิตภัณฑ์ไลฟ์สไตล์ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพที่เน้นคุณภาพ ความโปร่งใส (รู้ที่มา) และความยั่งยืน (สนับสนุนชุมชนและสิ่งแวดล้อม) เกิดการหมุนเวียนเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

สำหรับกลยุทธ์การตลาดแบบหลายช่องทางในการส่งเสริม ประการแรก มีการสร้าง Flagship Café & Roaster ของโรงคั่วฯ โดยโรงคั่วฯ เป็นสถานที่สร้างประสบการณ์ตรง ให้ความรู้และเป็นจุดแสดงเอกลักษณ์

ของแบรนด์กาแฟที่สำคัญ โดยเชิญนักชิมกาแฟมา Cupping กาแฟคุณภาพตลอดทั้งปี ทั้งในโรงคั่ว และ
วิสาหกิจฯ ของชุมชนบ้านปางปูเลาะเพื่อพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพรสชาติกาแฟ ประการต่อมา การสร้าง
เครือข่ายร้านพันธมิตร ทั้งตลาดออนไลน์ ออฟไลน์สู่ผู้บริโภค นอกจากหน้าร้านของโรงคั่วฯ (ออฟไลน์) แล้วยัง
มีการส่งเสริมการจำหน่ายในจังหวัดพะเยาและกระจายสู่ร้านกาแฟทั่วประเทศเพื่อขยายฐานลูกค้าและสร้าง
การยอมรับ ในขณะที่ช่องทางออนไลน์ (E-commerce online) ใช้สำหรับการขายตรงและเล่าเรื่องราว
(Storytelling) ผ่านเนื้อหาที่ engaging สร้างชุมชนออนไลน์ เช่น Website Facebook Tiktok และอื่น ๆ
ได้รับการตอบรับที่รวดเร็ว เนื่องจากคุณภาพและยังมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายซึ่งเป็นช่องทางให้แก่ผู้บริโภค
ค้นหากาแฟ หรือเปรียบเทียบกาแฟสำเร็จรูปหรือกาแฟที่มีจำหน่ายโดยทั่วไป

เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินการของเครือข่ายฯ จะเห็นว่า กระบวนการของเครือข่ายนวัตกรรม
เศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชน ในการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม
เกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพ อันสะท้อนแรงผลักดันหรือ “หัวใจแห่งความสำเร็จ” ของเครือข่ายนวัตกรรม
เศรษฐกิจหมุนเวียนภายใต้แนวคิดและการส่งเสริม ดังนี้

1) แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ความร่วมมือ เครือข่าย กระบวนการพัฒนากาแฟคุณภาพ
พะเยา โดยดำเนินการตลาดเชิงเรื่องราว (Storytelling Marketing) เป็นการนำเสนอเรื่องราวของ “คน”
(เกษตรกร, “สถานที่” (ภูมิศาสตร์และระบบนิเวศ) และ “กระบวนการ” (นวัตกรรมการแปรรูป) อย่างลึกซึ้ง
เปลี่ยนผู้บริโภคจากผู้ซื้อเป็นผู้มีส่วนร่วมสนับสนุนในความสำเร็จของชุมชน

2) การส่งเสริมวงจรเศรษฐกิจหมุนเวียน กล่าวคือ การลงทุนกลับสู่ต้นน้ำ สนับสนุนเกษตรกรต่อใน
รูปแบบของการผลิตเชิงคุณภาพ ราคาซื้อที่สูงขึ้นหรือเป็นธรรม กิจกรรมอบรม และความรู้ เพื่อพัฒนา
ผลิตภัณฑ์กาแฟคุณภาพ ใหม่ ๆ อันเป็นกระบวนการเชิงนวัตกรรมนำกำไร พัฒนาการตลาดและผลิตภัณฑ์ต่อ
เพื่อขยายตลาดและสร้างรายได้ที่มากขึ้นในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

ผลของกระบวนการสร้างเครือข่ายของศึกษาพบว่า ความร่วมมือขององค์กรภาคส่วนทั้งสามเสาหลัก
(ธุรกิจ-รัฐ-ชุมชน) ที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนเชิงพื้นที่ โดยแต่ละภาคส่วนต่างทำหน้าที่และบทบาทที่
ชัดเจนเป็นการหนุนเสริมกันอย่างเป็นระบบ เริ่มจาก ภาครัฐ สร้างฐานความรู้ ภาคชุมชน (เกษตรกร) เป็น
ผู้สร้างนวัตกรรมและมูลค่าโดยเริ่มต้นการปลูก ดูแลผลผลิต ภาคธุรกิจ เป็นผู้ขับเคลื่อนส่งเสริม ประสานและ
พัฒนาตลาดและสร้างแบรนด์ ทั้งนี้ต่อยอดด้วยองค์กรภาครัฐในการสนับสนุนวิชาการและกระบวนการ และ
สุดท้าย รายได้จากตลาดจะถูกวนกลับมาสนับสนุนระบบกาแฟคุณภาพ ให้เติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน ผลลัพธ์
ที่ได้ไม่เพียงเป็นอาชีพและรายได้ที่มั่นคงสำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ แต่ยังเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

สร้างอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ที่พึ่งตนเอง เข้มแข็ง และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวทางขององค์การสหประชาชาติ

ดังนั้น การอภิปรายผลของกระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชน ในการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพชุมชนพื้นที่สูง อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา จะเห็นกระบวนการตั้งแต่การผลิต แปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์กาแฟคุณภาพ ทั้งเชิงพาณิชย์และเฉพาะกาแฟเชิงคุณภาพในจังหวัดพะเยาอย่างครบวงจรและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรเครือข่าย (Interorganizational Network Theory) ที่คนหรือองค์กรไม่อาจปราศจากความสัมพันธ์ระหว่างกัน Molnar, 1976 Chamruspath, 1987 บัญชา พุฒินากุลและวิรุทธิ์ จำรัสพันธ์, 2561 Wieland, 2021 ที่ต่างเป็นภาคส่วนของสังคมและสาธารณะ จะเห็นว่าการเข้าไปภาคส่วนดังกล่าวเป็นภาคส่วนของเครือข่ายที่จำเป็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในการมีส่วนร่วมสร้างนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียน เข้าถึงความรู้ เทคโนโลยี ตลาด ข้อมูลข่าวสาร ลดความเสี่ยงและเพิ่มอำนาจการต่อรอง ในห่วงโซ่อุปทานกาแฟจังหวัดพะเยาและอื่น ๆ ขณะเดียวกัน ความยั่งยืนหรือสนองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของการพัฒนากาแฟที่มีคุณภาพในจังหวัดพะเยา เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า การหมุนเวียนวัสดุ และการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567) และยังคงสะท้อนด้านการส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรดังกล่าวเชิงเศรษฐกิจที่สนับสนุนการหมุนเวียนในพื้นที่จังหวัดพะเยา ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวส่งผลต่ออนาคตที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อค้นพบที่เกิดจากกิจกรรมของการดำเนินการระหว่างเครือข่ายภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชน เกี่ยวกับการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพ ก็เป็นความไว้วางใจ “ความเชื่อมั่นต่อกัน” เป็นการลบภาพการค้าแบบเดิม ๆ ระหว่างภาคธุรกิจกับเกษตรกร แม้จะเป็นโครงการนำร่องก็ตาม สิ่งที่เกษตรกรในพื้นที่ได้แนวทางและเป้าหมายการผลิตกาแฟคุณภาพที่ชัดเจน มีตลาดที่รองรับที่ดี และส่งเสริมอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

บทความนี้เป็นเพียงตัวอย่างกระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชนเกี่ยวกับการส่งเสริมสร้างรายได้แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพที่องค์กรดังกล่าวร่วมมือกัน ควรมีการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเครือข่ายที่เป็นการถาวร มีการตั้งกรรมการประสานงานของแต่ละฝ่าย โดยยกระดับองค์ความรู้และทักษะของเกษตรกรให้ได้กาแฟคุณภาพเชิงอัตลักษณ์ มีมาตรฐานครบวงจรในพื้นที่จังหวัดพะเยา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริม การพัฒนาและขยายเครือข่ายในกระบวนการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนระหว่างภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชนในภาคเหนือและอื่น ๆ เพื่อเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและทรัพยากรของทุกภาคส่วนที่มีความยั่งยืนและสมดุลเชิงระบบในธรรมชาติ

1. ศึกษาความเป็นไปได้ของโมเดลธุรกิจหมุนเวียน ในระดับกลุ่มย่อย เช่น สหกรณ์กาแฟคุณภาพ สมาคมกาแฟคุณภาพ ของเครือข่ายระหว่างภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคชุมชนเกี่ยวกับการส่งเสริมสร้างรายได้ แก่วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟคุณภาพ

2. การสำรวจพฤติกรรมผู้บริโภคต่อกาแฟที่มีฉลาก “หมุนเวียนและยั่งยืน” เพื่อปรับกลยุทธ์ตลาด วิเคราะห์ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมของนวัตกรรมที่นำมาใช้การพัฒนากาแฟคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- บัญชา พุฒินากุล และ วิยุทธ์ จำรัสพันธ์. (2561). กระบวนการนโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนไปปฏิบัติ ขององค์กรเครือข่ายภาครัฐในจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 7(2), 32–56. <https://doi.org/10.14456/gjl.2018.33>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2567). *รายงานสถานการณ์ตลาดกาแฟในประเทศไทย*.
<https://www.prachachat.net/breaking-news/news-1601416>
- ศักดิ์ดา จขรบุญ. (2023). การจัดการเครือข่ายและความร่วมมือ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาคใต้ตอนบน. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 16(1), 105–124.
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/article/view/262015>
- สุภางค์ จันทวานิช. (2545). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2525). *สถานการณ์การค้ากาแฟ*.
<https://tpso.go.th/infographic/detail/2509-00000000005>
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2567). *สนค. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนทั่วโลก*. <https://inlnk.co/Yangw>
- สำนักงานนโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2564). *การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจหมุนเวียน*.
https://www.mhesi.go.th/images/THANWARAT/%E099_Circular_Economy.pdf

- Chamruspath, V. (1987). *The interorganizational cooperation and conflict among agriculture e sport organization in Khon Kaen Province*. Thailand [Doctoral dissertation, Iowa State University]. Iowa State University
- Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.
- Molnar, J. (1976). *The integration of interorganizational networks: Domain consensus and interdependence in organization dyads*. [Doctoral dissertation, Iowa State University]. Iowa State University
- Powell, W. W. (1990). *Neither market nor hierarchy: Network forms of organization*. In B. M. Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(2), 229–252. <https://doi.org/10.1093/jopart/mum015>
- The Ellen MacArthur Foundation. (2021). *The circular economy: A framework for a sustainable future*. <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/>
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- UNESCO. (2022). Creative cities network: Fostering sustainable development through culture and gastronomy. <https://www.unesco.org/en/creative-cities>
- Wieland, A. (2021). Dancing the supply chain: Toward a theory of supply chain choreography. *Journal of Supply Chain Management*, 57(1), 40–56. <https://doi.org/10.1111/jscm.12248>